2007-2008 Küresel Finans Krizi Ve Türkiye

TEPAV Küresel Kriz Çalışma Grubu'nca hazırlanan "2007-08 Küresel Finans Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler " başlıklı Politika Notu yayınlandı. Bu ortamda, ekonomi politikaları gündeminde, değişik strateji alternatiflerinin ortaya koyulması ve tartışılmasında fayda bulunduğuna dikkat çekildi.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Türkiye'nin küresel ekonomik krizin gelişimi, Türkiye'ye etkileri ve fırsata dönüştürebilmesi için alınması gereken önlemleri içeren "2007-08 Küresel Finans Krizi ve Türkiye: Etkiler ve Öneriler" başlıklı raporunu yayınladı. Türkiye'nin küresel ekonomik krizin gelişimi, Türkiye'ye etkileri ve fırsata dönüştürebilmesi için alınması gereken önlemleri içeren raporda, "Merkez Bankası rezervlerinden bir fon oluşturulması", "İşsizlik Sigortası fonunun bir bölümünün, kitlesel seferberlik ile bilgisayar ve yabancı dil eğitiminde kullanılması", "IMF ile ciddi ve ayrıntılı bir anlaşmanın bir an önce imzalanması", "Körfez sermayesinin çekilmesine yönelik tedbirlerin alınması" ve "Ekonomi Koordinasyon Kurulu'nun (EKK) çözümün merkezinde yer alması" önerileri de sayıldı.

Bu ortamda, ekonomi politikaları gündeminde, değişik strateji alternatiflerinin ortaya koyulması ve tartışılmasında fayda bulunduğuna dikkat çekilen çalışmada, "Bekle-gör" olarak özetlenebilecek bir tutumun yanında, krizin Türkiye'ye etkilerine yönelik tahminler üzerine inşa edilmiş ve proaktif tedbirlerden oluşan diğer bir strateji seçeneğinin de var olduğunun altını çizmek gerekmektedir" denildi.

İLK KÜRESEL KRİZ

Raporda, 2007-08 küresel finans krizi modern finans tarihinin ilk küresel krizi olması ile önceki krizlerden ayrıldığına dikkat çekilerek, şu değerlendirmeye yer verildi.

"ABD ekonomisinde krizin çekirdeği ipotekli konut kredilerinin hızlı genişlemesi, konut fiyatlarındaki artış, bu artışa dayalı olarak kredi imkânlarının daha da genişlemesi, varlığa dayalı menkul kıymetlerle likiditenin genişlemesi ve yeni konut kredilerinin mümkün hale gelmesi ile oluşmuş, konut piyasasında oluşan köpükle kendini göstermiştir.

Varlığa dayalı menkul kıymetleri bünyesinde barındıran fonlarla taşınan risklerin görünür hale gelmesi ve aynı esnada bilânçolar arası bağlantıların güçlü olması nedeniyle, konut fiyatlarındaki düşüşle birlikte büyük finansal firmaların bilânçolarında ciddi hasarlarla ortaya çıkan kriz eş zamanlı olarak ABD dışındaki Batı ekonomilerini de etkiledi. Sonrasında ise küresel ekonomiye bir ölçüde eklemlenen her ekonomide etkilerini hissettirmeye başladı. Mevcut küresel krize dair diğer önemli tespitler, krizin aslında asimetrik enformasyondan doğan bir kriz olduğu, küresel finansal mimarinin krizin etkilerini ortadan kaldıracak veya benzer bir krizi önleyebilecek donanıma hâlihazırda sahip olmadığı ve uzun vadede bu hususta geniş kapsamlı bir işbirliğinin ortaya çıkacağı yönündedir."

Yapılan değerlendirmede, Batı piyasalarında banka bilânçolarında "krize neden olan hasarı" kontrol etmek için tedbirlerin alındığı, sıranın aynı bilânçolarda "krizin neden olacağı hasara" ilişkin tedbir almaya geldiğine dikkat çekilerek, "Önümüzdeki dönemde borçların yeniden yapılandırmasına yönelik adımları sık sık duyacak olmamız bu açıdan doğaldır. Daha da önemlisi, artık Türkiye gibi ülkeler de krizi hissedecek ve bu ülkelerde reel kesimin performansı etkilenecektir" denildi.

KRİZ TÜRKİYE'Yİ DÖRT KANALDAN ETKİLEYECEK

Krizi Türkiye'ye ve benzer ülkelere taşıyacak temel vasıtanın banka ve şirket bilânçoları olduğu belirtilen çalışmada, "Krizin bilançolar yoluyla Türkiye'ye taşınacağı öngörüsü finansal sistemimizin bir zaafı olmaktan ziyade, ekonomimizin özellikle son yıllarda küresel finans sistemine giderek artan oranda eklemlenmesinin doğrudan bir sonucu olarak görülmektedir" ifadelerine yer verildi.

TEPAV, krizin Türkiye'yi dört kanaldan etkileyeceğini açıklayarak şu öngörülerde bulundu:

"Bunlardan ilki ve en önemlisi kredi kanalıdır. İkinci kanal, portföy yatırımı kanalıdır. Üçüncü kanal, ticaret kanalıdır. Dördüncü ve son kanal ise tüketici davranış kalıplarındaki değişiklikler olarak görülmektedir. Türkiye'nin küresel krizden etkilenmesine neden olacak bu dört kanalın aynı anda tıkanması ihtimalinin oldukça yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Böyle bir durumda, ekonomimizin kısa bir zaman dilimi içinde bir dizi olumsuz sonuçla karşılaşmasından duyulan endişeler artmaktadır. Söz konusu olumsuz göstergeler içinde büyüme oranının daha da yavaşlaması, faiz oranlarının mevcut yüksek patikasında kalması, enflasyonun yükselmeye devam etmesi, hisse senedi fiyatlarının düşmesi, işsizliğin artması, Türk lirasının ise hızla değer kaybetmesi yer almaktadır."

KRİZİN FIRSATA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ MÜMKÜNDÜR

"Yaklaşmakta olan 2009 yılı, Türkiye ekonomisinin yüksek bir hızda büyümesi ve AB'nin gelir düzeyine yakınlaşması açısından kayıp yıl olarak görülmektedir" değerlendirmesini yapan TEPAV, 2010'ın kazanılması için, içinde bulunduğumuz günlerde bu sorunun ekonomi politikaları gündeminin merkezinde olmasında fayda görüldüğünü açıkladı. Değerlendirmeye şöyle devam edildi:

"İçinde bulunduğumuz ortamda proaktif, yani inisiyatifi ele alan ve gerçekleşebilecek ters yönlü etkileri baştan sınırlamaya yönelik, bir tutumun ekonomi politikalarında benimsenmesinde yarar bulunmaktadır. Bu perspektifle, krizin fırsata dönüştürülmesi mümkündür. Bir yandan geçiş döneminde ülkenin üretim kapasitesi korunurken, öte yandan bu üretim kapasitesi üzerine yatırım yapılabilir. Kitlesel seferberlik ile bilgisayar ve yabancı dil eğitimi seviyesi artırılabilir. İşsizlik Sigortası Fonu kaynakları eğitim kurumlarına destek olunmasında dikkate değer bir potansiyel oluşturmaktadır.

Bunlarla eş zamanlı olarak, dünya finansal sistemi ile yeni fon akım kanallarının inşa edilmesi, mevcut kanalların devre dışı kaldığı gözleminden hareketle öne çıkan bir ihtiyaçtır. Örneğin, körfez sermayesi için katılım bonolarına dayalı bir mekanizma üzerinde çalışmaya başlamakta fayda görülmektedir."

KÜRESEL KRİZİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ VE ÖNERİLER

TEPAV'a göre kriz Türkiye'yi dört farklı kanaldan etkileyecek: kredi, portföy, dış ticaret ve tüketici davranışları. Dolayısıyla krizle mücadelede, proaktif tedbirlerden oluşan bir stratejinin benimsenmesinde fayda olduğunu vurgulanan raporda; krizi fırsata dönüştürmek için gündemde tartışılmasında fayda olan bazı öneriler şöyle sıralanıyor:

- Merkez Bankası rezervlerinden bir fon oluşturulması
- İşsizlik Sigortası fonunun bir bölümünün, kitlesel seferberlik ile bilgisayar ve yabancı dil eğitiminde kullanılması
- IMF ile ciddi ve ayrıntılı bir anlaşmanın bir an önce imzalanması,
- Körfez sermayenin çekilmesi için gereken tedbirlerin alınması,
- Ekonomi Koordinasyon Kurulu'nun (EKK) çözümün merkezinde yer alması.

TÜRKİYE DE ÖNCELİKLE KENDİ ŞARTLARINA UYGUN PAKETİ TASARLAMALI

TEPAV, küresel pazarda rekabet içinde olduğumuz diğer ülkelerin bu gibi proaktif yaklaşımlarının, Türkiye'yi bugünkü konjonktürde dezavantajlı bir konuma düşürmesinin an meselesi olduğunu açıklayarak, Türkiye'nin de bir an önce kendi şartlarına uygun paketini tasarlayarak, tüm dünyaya küresel krizin olumsuz etkilerini hızla bertaraf eden bir ülke olduğu mesajını vermesi gerektiğine dikkat çekti.

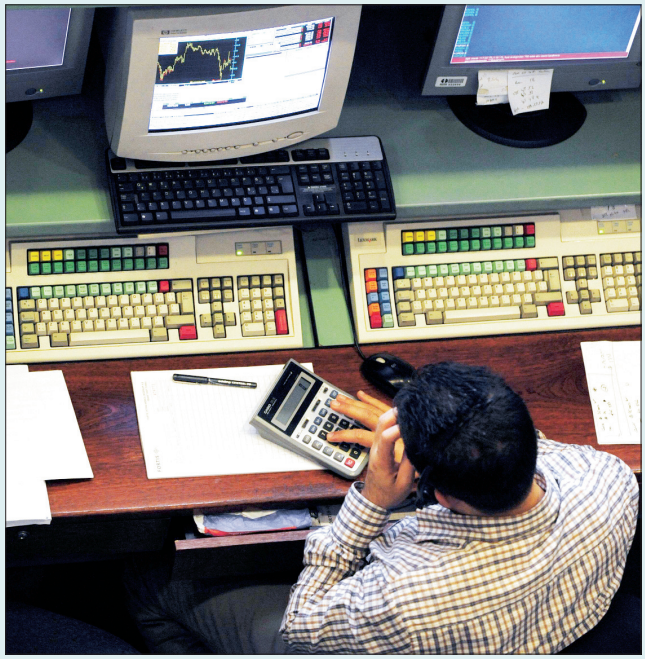
Yeni bir tedbirler paketinin tasarımında mali disiplinin korunması öncelikli olması gerektiği belirtilen çalışmada, "IMF ile ciddi ve ayrıntılı bir anlaşmanın bir an önce imzalanması" ile "2009 yılı bütçesinin acil kriz gündemini ve buna yönelik tedbir paketini kapsayacak şekilde hem güçlendirilmesi hem de yeniden önceliklendirilmesi"nin önemine dikkat çekildi.

EKK ÇÖZÜMÜN MERKEZİNDE YER ALMALI

TEPAV Paketi'nde, proaktif bir perspektifle atılabilecek ilk adımlar şöyle sıralandı:

- Ekonomi Koordinasyon Kurulu (EKK) çözümün merkezinde yer almalı ve birbirine bağlı iki gündemi yürütüyor olmalıdır. Bu gündemlerden biri acil gündem, diğeri ise normal gündem olarak adlandırılabilir. EKK'nın işleyiş ilkeleri tümüyle resmi bir platforma taşınmalı, Kurul kurumsal bir perspektife kavuşturulmalıdır.
- EKK bünyesindeki kurum bürokratlarının katılımı ve dışarıdan alınacak teknik destek ile en kısa zamanda aşağıdaki hususlara ilişkin yasa veya kararname taslakları hazırlanmalı, taslaklara ilişkin etki analizleri eldeki veriler ışığında tamamlanmalıdır:
  - Bankacılık sektörü sermaye yapısının güçlendirilmesi
  - Şirketlerin yeniden sermayelendirilmesi, şirket sermaye yapılarının güçlendirilmesi
  - İlk iki maddeyi teminen gerekli kefalet sisteminin oluşturulması

  - Kefalet sisteminin ahlaki çöküntü riskine karşı yetkin bir izleme sistemi ile desteklenmesi
  - Yürütmenin üçüncü taraf bir denetçi tarafından denetlenmesi şartıyla, anılan mekanizmanın özel bir şirket tarafından yürütülmesinin sağlanması
  - Oluşturulan mekanizmanın bütçe disiplinini zedelememesi ve ülke kredibilitesini azaltmaması amacıyla, IMF'nin desteğinde kamu harcamalarını yeniden önceliklendiren bir istikrar programının ana hatlarının tespit edilmesi
- 2009 Programı ve OVP, yukarıda anılan hususlarla ayrıca uyumlu hale getirilmeli ve 2009 Bütçe Yasası'nın oluşturulması esnasında burada ana hatları verilen "çift gündemli" yapıya yer verilmelidir."

TCMB BÜNYESİNDE BİR FON OLUŞTURULMALI

TEPAV'ın önerileri arasında, Merkez Bankası rezervlerinin teknik kriterler dahilinde kullandırılmasını teminen, mevcut rezervlerin bir bölümü ile TCMB bünyesinde bir fon oluşturulması da yer aldı. Bu çerçevede, "Fonun temel işlevi ek borçlanmayı olanaklı hale getirmek olarak görülmektedir. Fona verilecek ilk görev şirketlerin mevcut durumda dışarıdan ne ölçüde borçlandığına ve alınan borçların vade yapılarına ilişkin tespitleri yapmaktır. Borçların geri ödeme planlarının müzakere edilmesi, gerektiğinde yeniden yapılandırılması ve ilgili bankalarca sağlanacak kredi imkânlarının değerlendirilmesi fonun görevleri arasında sayılabilir. Sayılanların dışında, fonun yeni krediler için bir otomatik garanti sağlayıcısı olarak çalışması ve otomatik garanti havuzu işlevini yerine getirmesi de söz konusu olmalıdır" denildi.